

Herta Müller
LISICA JE TAKRAT ŽE BILA LOVEC
roman

prevedla Mojca Kranjc

*Nič hudega, nič hudega,
sem si govoril, nič hudega.*

Venedikt Jerofejev

Pot jabolčnega črva

Mravlja nosi mrtvo muho. Mravlja ne vidi poti, zvrne muho in odleze nazaj. Muha je trikrat večja od mravlje. Adina umakne komolec, mravlji noče zgraditi poti. Ob Adininem kolenu se blešči katranasta kepa, kuha se na soncu. S prstom potapka po njej, za dlanjo se vleče katranasta nitka, na zraku se strdi in se zlomi.

Mravlja ima bucikino glavico, za sonce premajhna površina, da bi jo žgalo. Bode jo. Mravlja zaide. Leze, ampak ni živa, oko je nima za žival. Tudi travne pleve na obrobju mesta lezejo, tako kot ona. Muha je živa, ker je trikrat večja in ker jo nosijo, oko jo ima za žival.

Clara ne vidi muhe, sonce je razbeljena buča, slepeča. Clara je na široko razprla stegna, roke položila med kolena. Tam, kjer se spodnjice zažirajo v stegna, so sramne dlake. Pod sramnimi dlakami ležijo škarje, motek belega sukanca, sončna očala in naprstnik. Clara si šiva poletno bluzo. Igla se potaplja, sukanec dela korake, mater ti ledena, reče Clara in si poliže kri s prsta. Prekolne led, prekolne mater igli, niti, sukancu. V Clarinih kletvah imajo vsi mater.

Mati igle je točka, ki krvavi. Mati igle je najstarejša igla na svetu, ki je rodila vse igle. Na vsaki šivajoči roki tega sveta zmeraj najde prst, da ga njene igle lahko zbodejo. V kletvi je svet majhen, nad njim visita kepa igel in kepa krvi. In v kletvi preži na svet mati sukanca z zameštranimi nitmi.

V tej vročini preklinjaš led, reče Adina, in Clarine ličnice meljejo, njen jezik tolče po ustni votlini. Kadar preklinja, se Clari na obrazu zmeraj naredijo gube, kajti v kletvi

je vsaka beseda kroglja in z besedami na ustnicah lahko zadene reči. Tudi mater reči.

Adina in Clara ležita na odeji. Adina je gola, Clara ima na sebi le spodnji del kopalk.

Kletve so mrzle. Kletve ne potrebujejo dalij, kruha, jabolk, poletja. Niso za duhanje in niso za jed. Da se zavrtinčimo in obležimo ko ploh, samo za to so kletve, za kratko besnenje in dolgo mirovanje. Razbijanje v sencih preselijo dol v zapestja in zamolkel utrip srca gor v ušesa. Kletve se stopnjujejo in se davijo.

Ko so kletve izbruhane, jih nikoli ni bilo.

Odeja leži na strehi stanovanjskega bloka, okrog strehe stojijo topoli. Višji so od vseh streh v mestu, ovešeni so z zeleno, na sebi nimajo posameznih listov, samo listje. Ne šelestijo, samo šumijo. Listje raste navpično ob drevesu, tako kot veje, lesa se ne vidi. In tam, kamor ne seže nič drugega, topoli razrezujejo vroči zrak. Topoli so zeleni noži.

Kadar Adina predolgo gleda topole, zasukajo topoli nože v grlu. Takrat se ji v grlu zvrti. In njeno čelo čuti, da ni popoldneva, ki bi moglo zadržati vsaj en topol toliko časa, kolikor ga potrebuje svetloba, da za tovarno izgine v večeru. Večer bi se moral podvizati, noč bi lahko zadržala topole, ker se jih takrat ne vidi.

Med stanovanjskimi bloki razbija dan stepanje preprog, odmev na strehi meče udarce drugega v drugega, tako kot Clarina kletev besede.

Zamolklega utripa srca dvigniti v ušesa stepanje preprog ne more.

Po preklinjanju je Clara utrujena in nebo je tako prazno, da Clara, ki jo je oslepila svetloba, zamiži, Adina pa odpre oči in veliko predolgo gleda v praznino. Čisto zgoraj, tam, kamor še zeleni noži ne sežejo več, je v oko napeta nit vročega zraka. Teža mesta visi na njej.

Zjutraj v šoli je neki otrok rekel Adini, da je nebo danes tako drugačno. Otrok, ki je sredi drugih otrok zmeraj zelo tih. Oči ima zelo razmaknjene, zato so njegova senca videti ozka. Davi me je mati zbudila ob štirih, je rekel otrok, dala mi je ključ, ker je morala na kolodvor. Ko je odhajala, sem jo spremil do glavnega vhoda. Ko sva prečkala dvorišče, sem na rami čutil, da je nebo čisto blizu. Lahko bi se bil naslonil, a nisem hotel prestrašiti matere. Ko sem se sam vračal čez dvorišče, so bili kamni prozorni. Hitro sem hodil. Vrata stanovanja so bila drugačna, les je bil prazen. Lahko bi bil spal še tri ure, je rekel otrok, a nisem več zaspal. Potem sem se zbudil, čeprav nisem spal. Morda sem pa vendarle spal, ker so bile moje veke težke. Sanjal sem, da ležim na soncu ob vodi in imam na trebuhu mehur. Potegnil sem kožo z mehurja in me ni nič bolelo. Kajti pod kožo je bil kamen. Zapihal je veter in dvignil vodo v zrak, bila je to le nagubana tkanina, ne voda. Spodaj ni bilo kamnov, pod tkanino je bilo meso.

Otrok se je zasmeljal v zadnji stavek in v tišino, ki mu je sledila. In njegovi zobje so bili ko prodniki, počrnela polovica in gladki beli zobje. Na otrokovem obrazu je bila starost, ki se je tepla z otroškim glasom. Otrokov obraz je vonjal po razmehčanem sadju.

Bil je to vonj starih žensk, ki si tako na debelo napudrajo obraz, da puder ovne enako kot koža. Žensk, ki se jim pred zrcalom tresejo roke in se s šminko zadevajo ob zobe in si čez nekaj časa pred zrcalom ogledujejo prste. Nohti so očiščeni in imajo belo lunico.

Ko je otrok stal med drugimi otroki na šolskem dvorišču, je bil madež na njegovem licu dotik osamljenosti. Širil se je, kajti čez topole je padala poševna svetloba.

Clara je zaspala, sen jo odnaša daleč stran, njeno spanje na soncu pušča Adino samo. V stepanju preprog se poletje lomi v zelene lupine. V šumenju topolov so zelene lupine vseh obtičalih poletij. Vseh let, ko si še majhen in rasteš, pa vseeno čutiš, da se dan vsak večer zvrne čez rob. Otroški dnevi s pravokotno pristriženimi lasmi, posušeno blato v predmestju, prah za tramvajem in na pločniku koraki velikih, zgaranih mož, ki služijo vsakdanji kruh.

Predmestje je bilo obešeno na mesto z žicami in cevmi in z mostom brez reke. Predmestje je bilo odprto na obeh koncih, tudi stene, poti in drevesa. V en konec predmestja so prišumevali mestni tramvaji in tovarne so puhale dim nad most brez reke. Šumenje tramvajev spodaj in dim zgoraj sta bila včasih eno in isto. Na drugem koncu se je v predmestje zajedalo polje in se raztezalo v daljavo s šopi pesinih listov, za njim so migljale bele stene. Za dlan velike, vas je bila tam. Med vasjo in mostom brez reke so visele ovce. Niso mulile pesinih listov, na kolovozu je rasla trava in pomulile so kolovoz, preden je minilo poletje. Potem so stale pred mestom in lizale stene tovarne.

Tovarna je stala pred mostom brez reke in za njim, velika je bila. Za stenami so rjule krave in svinje. Zvečer so

sežigali rogove in parklje, nad predmestje se je dvigal oster zrak. Tovarna je bila klavnica.

Zjutraj, ko je bilo še temno, so kikirikali petelini. Stopali so po sivih notranjih dvoriščih, tako kot so po cesti stopali shirani možje. In enako so zgedali.

Z zadnjega postajališča so šli možje peš čez most. Nebo nad mostom je bilo nizko in kadar je pordečelo, so imeli možje v laseh rdeč greben. Predmestni frizer je govoril, kadar je strigel Adininega očeta, da za junaka dela ni lepšega od petelinjega grebena.

Adina je frizerja povprašala po rdečem grebenu, saj je frizer poznal vsa lasišča in vse vrtince. Rekel je, da so vrtinci v laseh nekaj takega kot peruti pri petelinu. Zato je Adina vedela, da bodo vsi tisti shirani možje nekoč poleteli čez most. A nihče ni vedel, kdaj.

Kajti petelini so letali čez plotove in pred poletom so pili vodo iz praznih konzerv na notranjih dvoriščih. Ponoči so spali v škatlah za čevlje. V te škatle so se zavlekle mačke, ko so se drevesa ponoči ohladila.

Zadnje postajališče v predmestju je bilo sedemdeset korakov oddaljeno od mostu brez reke. Adina je preštela korake, ker je bilo zadnje postajališče na eni strani ceste na drugi strani prvo. Možje so na zadnjem počasi izstopali, ženske pa so na prvem hitro vstopale. In preden so vstopile, so tekle. Zgodaj zjutraj so imele poležane lase in letče torbice, pod pazduhami so držale madeže od potu. Velikokrat so bili posušeni in so imeli bele robove. Strojno olje in rja sta ženskam razžirala lak na nohtih. Že ko so tekle na tramvaj, se jim je med brado in oči naselila utrujenost tovarne.

Ko so prišumeli prvi tramvaji, se je Adina zbudila, in v poletni obleki jo je stresalo od mraza. Blago je bilo

potiskano z vzorcem dreves. Krošnje so bile obrnjene navzdol. Šivilja je pri krojenju obrnila blago na glavo.

Šivilja je stanovala v dveh majhnih sobah, tla so bila vegasta in stene vlažne, povsod so bili mehurji. Okna so gledala na notranje dvorišče. K enemu od oken je bila prislonjena pločevinasta tabla z napisom ZADRUGA NAPREDKA.

Šivilja je sobi rekla DELAVNICA. Na mizi, na postelji, na stoli in skrinjah, povsod je ležalo blago. Na tleh in pragovih ostanki blaga. Na vsak kos blaga je bil priheftan listek z imenom. Za posteljo je bila v lesenem zaboju vreča z ostanki blaga. In na zaboju je pisalo NEUPORABNO.

Šivilja je poiskala mere ljudi v majhen zvezku. Kdor je prihajal že več let, je bil stalna stranka. Kdor redko, po naključju ali samo enkrat, prehodna stranka. Kadar so stalne stranke prinesle blago, njihovih mer ni več zapisala v zvezek. Le mere neke ženske, ki je bila zgarana kot moški in ki je vsak dan šla v klavnico, je vsakokrat zapisala. Z usti je prijela meter in rekla, morala boš k živinozdravniku, če boš hotela obleko. Če boš vsako poletje bolj suha, bo moj zvezek kmalu poln tvojih kosti.

Ženska je večkrat na leto prinesla šivilji nov zvezek. Na platnicah je pisalo ZVEZEK BRIGADE in nad rubrikama ŽIVA TEŽA in KLAVNA TEŽA.

Adina v delavnico ni smela bosa, med ostanki blaga po tleh so bile bucike. Le šivilja je vedela, kam stopiti, ne da bi se zbodla. Enkrat na teden se je splazila po sobi z magnetom v rokah in igle so ji s tal poskakale v roko.

Ko je Adina z materjo prišla na pomerjanje obleke, je mati rekla šivilji, da drevesa visijo s krošnjami navzdol, a ne vidiš, blago si obrnila. Šivilja bi bila blago še lahko obrnila nazaj, le zaheftano je bilo z belo nitjo. Med ustnicami je imela dve buciki, spredaj in zadaj je pomembno,

je rekla, in da je zadruga na levi, če pogledam od tukaj, je zgoraj spodaj. Glavo je sklonila k tlom, kure to vidijo tako, je rekla. In pritlikavci, je rekla Adina. Mati je gledala skozi okno na notranje dvorišče.

Na ulični strani je bila izložba s križi, dimnimi cevmi in škropilnicami iz pocinkane pločevine. Prislonjeni so bili na stare časopise in pred njimi je na izvezeni odeji ležala pločevinasta ploščica z napisom ZADRUGA NAPREDKA.

Križi, dimne cevi in škropilnice so zašklopotali, kadar je mimo pripeljal tramvaj. Niso se prevrnili.

Za izložbo je stala miza s škarjami, kleščami in vijaki, za mizo je sedel moški. Bil je klepar. Na sebi je imel usnjen predpasnik. Poročni prstan mu je visel okrog vratu na vrvi, saj sta mu na obeh rokah manjkala prstanca.

Tudi on je imel stalne in prehodne stranke. Stalne stranke so pripovedovale, da je njegova žena že dolgo mrtva in da druge ni našel zato, ker nosi poročni prstan na vrvi. Frizer je povedal, da klepar nikoli ni imel žene, da se je s tem prstanom štirikrat zaročil z različnimi ženskami, poročil pa z nobeno. Ko je bila izložba polna križev, dimnih cevi in škropilnic, je klepar krpal stare lonce.

Kadar je mimo izložbe peljal tramvaj, so se obrazi iz vagona znašli med križi in dimnimi cevmi. Na bleščavi pocinkani pločevini škropilnic so obrazi z vožnjo valovili. Ko je bil tramvaj mimo, je na škropilnicah ostalo le še svetlikanje steptanega snega.

Adina je nosila obleko s padajočimi drevesi več poletij. Rasla je in obleka je bila vsako poletje krajša. In krošnje so vsa poletja visele z glavo navzdol in ostajale težke. Na robu pločnika, pod drevesi, ki so rasla s krošnjo navzgor, je predmestno dekle imelo plah obraz. Sence dreves niso nikoli zakrile vsega obraza. Lice v senci je ostalo hladno,

ono na soncu pa je postalo vroče in mehko. V hladnem licu je Adina začutila zadrgo.

Po poletnem nalivu, ki ni ohladil kamnov, so po režah med kamni na notranjem dvorišču gomazele črne mravljinčje verige. Adina je nalila sladkano vodo v prozorno cevko okrogle pletilke. Položila je cevko na režo. Mravlje so zlezele noter, se nanizale druga za drugo, nekatere z glavami, nekatere s trebui. Adina je zalepila konca cevke s plamenom vžigalice in si dala verižico okrog vratu. Postavila se je pred zrcalo in videla, da je verižica živa, čeprav so bile mravlje, prilepljene na sladkor, mrtve, vsaka tam, kjer se je bila zadušila.

Okoli je imelo mravljo za žival šele v verižici.

Adina je šla k frizerju vsak teden, ker so lasje hitro rasli in niso smeli prekrivati roba uhljev. Na poti k frizerju je šla mimo izložbe s križi, dimnimi cevmi in škropilnicami. Klepar za šipo ji je pomignil, šla je noter. Dal ji je škronicelj iz časopisnega papirja. Notri so bile majske češnje, junija že marelice, poleti že grozdje, čeprav po vrtovih še nikjer ni bilo zrelo. Adina je takrat mislila, da časopisni papir spremeni sadje.

Ko ji je izročal škronicelj, je klepar rekel, jej, drugače bo zgnilo. Hitro je jedla, sadje bi lahko zgnilo že medtem, ko je govoril. Potem je klepar rekel, jej počasi, da boš dolgo čutila vsak grizljaj.

Žvečila je in požirala in gledala, kako miglja ogenj na spajkalniku, kako prekriva luknje na dnu lonca in jih zapolnjuje. Zapolnjene luknje so se svetile enako kot dimne cevi, škropilnice in križi v izložbi. Če se ogenj ne zažre v lonec, te smrt ugrizne v rit, je rekel klepar.

Nekoč, nekega popoldneva, se je šla Adina ostrič z verižico iz mravelj okrog vratu. Sedela je na stolu pred velikim zrcalom in bingljala z nogami. Frizer ji je počesal lase

na tilnik, si podržal glavnik pred očmi, ali bodo izginile mravlje ali pa ti z mravljami vred, je rekel.

V kotu je spal mož. Na stegnih mu je ležala frizerjeva mačka. Mož je bil zgaran in je imel vsako jutro, ko je šel v klavnico, na mostu petelinji greben. Planil je iz sna in vrgel mačko mimo zrcala pred vrata. Že v klavnici imam zadosti mrtvih živalic, je kričal. Pljunil je na tla.

Tla so bila prekrita z odstriženimi lasmi, z lasmi zgara-
nih mož, ki so se poznali med sabo. Bili so krhki, temnosi-
vi in svetlosivi in beli. Bili so gosti kot na velikem lasišču.
Med prameni so lezli kuhinjski ščurki. Prameni so se dvi-
gali in spuščali. Lasje so bili živi, ker so jih nosili kuhinjski
ščurki. Na glavah mož niso bili živi.

Frizer je odložil škarje v odprt predal, tako ne morem
striči, je rekel, mravlje mi lezejo pod obleko. Potegnil je
srajco izza hlač in se praskal, na trebuhu so se mu, ko je
odmaknil prste, pokazale rdeče proge. Mravljam je preklel
mater. Oni iz klavnice je preklel mater truplom. Zrcalo je
bilo nenadoma tako visoko in predal tako globok, da je
Adina videla, kako ji noge pod stolom bingljajo s strehe.
Stekla je pred vrata, kjer je ležala mačka. Mačka je gledala
za njo, imela je troje oči.

Čez teden dni je frizer dal Adini bonbone. Držali so se
jih lasje, praskali so jo po jeziku. Adina je hotela izpljuniti
lase, on pa je rekel, da čistijo grlo.

Bonboni so pokljali v ustih, Adina je vprašala, kdaj bo
umrl mož, ki je vrgel ven mačko. Frizer si je zatlačil v usta
prgišče bonbonov, ko ima moški odstriženih toliko las, da
lahko z njimi napolniš vrečo, je rekel, naphano vrečo. Ko
je vreča težka kot moški, takrat moški umre. Lase vseh
moških dajem v vrečo, dokler ni vreča nabito polna, je
rekel frizer. Las ne tehtam s tehtnico, tehtam jih s pogle-
dom. Vem, je rekel, koliko las sem komu odstrigel v vseh

teh letih. Težo čutim v očeh, ne morem se zmotiti. Pihnil je Adini v tilnik.

Stranka, ki je vrgla ven mačko, bo prišla še sedemkrat ali osemkrat, je rekel. Zato tudi nisem nič rekel, čeprav mačka od takrat noče več jesti. Dolgoletne stranke ne bom za zadnjih nekaj striženj pognal v negotovost k drugemu frizerju. V kotičku ust je imel gubo, zarezala se mu je v lice.

Clara stoji ob odeji, oblači si poletno bluzo. Na kazalcu ji v soncu gori naprstnik. Noge so koščene, za pomerjanje bluze za en sam korak zapičene v trebuh. To je korak koščenega ptiča, ki mu ni treba drugega, kot da zre v poletje in je lep. Nož bližnjega topola opazuje. Pod Clarinimi pobritimi pazduhami poganja novo strnišče. Pod njenimi rokami je že brada moža, o katerem govori. Na moškega s slogom, reče, še nisem naletela. Želja.

Clara se smeje, komaj dohaja svoje noge, želja je razgreta od sonca in vrtoglava od strehe. Njena glava ne ve ničesar o zelenih nožih topolov, o robu strehe, oblakih, mestu. In da je ta streha v soncu polna mravelj, ki prenašajo mrtve muhe. In da ta streha v soncu ni drugega kot robnik v nebu.

Zaradi poletne obleke s padajočimi drevesi in zadrge na enem licu so obleke Adino vsa leta plašile. Pri šivilji je začela meriti življenja žensk po teži ostankov blaga. Pogosto je šla k njej, sedela in gledala. Svoj trmasti občutek za mero je uporabila pri vseh strankah. Vedela je, pri kateri ženski bodo ostanki blaga kmalu napolnili vrečo, nabito polno vrečo, težko kot ženska. Da bo ženska iz klavnice potrebovala še štiri obleke, preden bo umrla.

Clara vzame iz torbe majhno poletno jabolko z rdečimi pegami in ga pomoli Adini pod brado. Naprstnik se sveti in oplazi njegovo lupino. Majhno jabolko z dolgim pecljem, velik del tega, kar naj bi postalo jabolko, je olesnel in zraščeno s pecljem. Adina globoko zagriže. Izpljuni, črv, reče Clara. Nitka rjavih mrvic je zakopana v jabolkovo meso. Adina pogoltno grizljaj in črva. Saj je samo jabolčni črv, reče, zrastle je v jabolku, iz jabolkovega mesa je. Ni zrastle v jabolku, reče Clara, zleze v jabolko, prežre se skozenj in zleze ven. To je njegova pot.

Adina já, grizljaji ji hrskajo v ušesih, le kaj naj zunaj, reče, saj je ves iz jabolkovega mesa, bel je in žre belo meso in naserje rjavo potko, prežre se skozi in umre v jabolku. To je njegova pot.

Clara nima naličenih oči in nebo je prazno in noži topolov so navpični in zeleni. Clara ima majhne oči. Zenice si pod lici poiščejo pot naravnost v usta. Clara molči, se uleže na odejo in zamiži.

Nad blokom je oblak, bel in razburkan. Starci, ki umrejo poleti, ostanejo med posteljo in grobom nekaj časa nad mestom.

Clara in poletni stavec spita isti sen. Adina v trebuhu začuti pot jabolčnega črva. Skozi sramne dlake na notranji strani stegen gre v kolenski zgib.

Mož v svojih rokah

Za žensko hodi senca, ženska je majhna in pokrivljena, senca ohranja razdaljo. Ženska gre čez travo in sede na klop pri bloku.

Ženska sedi, senca obstane. Senca ne pripada ženski, tako kot senca stene ne pripada steni. Sence so reči, ki jim pripadajo, pustile na cedilu. Pripadajo samo poznemu popoldnevu, ki je minilo.

Pred spodnjo vrsto oken stanovanjskega bloka rastejo dalije, na široko so razcvetene, na robovih zaradi vročega zraka že papirnate. Gledajo v kuhinje in sobe, v krožnike in postelje.

Skozi kuhinjsko okno se na ulico vali dim, vonja po prežgani čebuli. Nad štedilnikom visi stenska preproga, gozdna jasa z jelenom. Jelen je enake rjave barve kot cedilo za makarone na mizi. Ženska oblizne leseno kuhalnico, otrok stoji na stolu in joka. Okrog vratu ima slinček. S slinčkom ženska obriše otroku solze z obraza.

Otrok je prevelik, da bi stal na stolu, prevelik, da bi imel slinček. Komolca ženske se drži madež modre barve. Moški glas kriči, čebula smrdi, stojiš pri loncih ko krava, šel bom stran, šel bom, kolikor me bodo nesle noge. Ženska pogleda v lonec, pihne dim. Tiho in trdo reče, pa pejd, spokej svoje usrane stvari u kufer pa pejd u materno. Moški zgrabi žensko za lase, njegova dlan jo udari po obrazu. Potem ženska jokaje stoji pri otroku, otrok pa molči in gleda proti oknu.

Na strehi si bila, reče otrok, videl sem tvojo rit. Moški pljune skozi okno čez dalije. Zgornji del telesa ima gol, na prsih modre madeže. Kaj pa zijaš, reče, med oči ti bom pljunil. Pljunek pristane na pločniku, v njem je sončnič-

no seme. Pridi noter in poglej ven, boš več videla, reče moški. Otrok se smeje, ženska ga vzame s stola, ga stisne k sebi. Smeješ se in rasteš, reče, velik boš, on me bo pa ubil. Moški se smeji potihem, potem glasno. Z otrokom si bil na strehi, reče ženska.

Korak za korakom ležijo po pločniku pljunki, cigaretni ogorki in luščine sončničnih semen. In kakšna pomendrana dalija tu pa tam. Na robniku list iz šolskega zvezka. Hitrost modrega traktorja je šestkrat večja od hitrosti rdečega traktorja, piše na njem.

Pisava vseh šolskih dni, v eni besedi padajo črke na hrbet, v drugi na obraz. In bradavice na prstih otrok, umazanija na bradavicah, verižice bradavic iz sivih jagod, prsti ko puranji vratovi.

Bradavice se prenašajo tudi s predmeti, je rekel Paul, na vsako kožo gredo. Adina vsak dan prijema zvezke in roke otrok. Kreda praska po tabli, vsaka napisana beseda bi lahko postala bradavica. Na obrazih so utrujene oči, ne poslušajo. Potem zazvoni in Adina stoji pred ogledalom v učiteljskem stranišču. Ogleduje si obraz in vrat, išče bradavico. Prste ji razžira kreda.

V otroških verižicah bradavic je prijemanje, suvanje in brcanje, stiskanje in pritiskanje, sovražnost v mečkanju in grabljenju. Zatrapanje in pobeg sta v verižicah bradavic, prekanjenost mater in očetov, sorodnikov in sosedov in tujcev. Ko iz očesa privrejo solze, ko se zlomi zob, ko je v ušesu kri, je skomiganje.

Mimo pripelje trolejbus z razsvetljenimi okni, na sredini je gumijast meh, nabran v gube, harmonika. Rogovi drsijo zgoraj po žici, harmonika se razpira in se stiska, iz gub leti prah. Prah je siv in drobnodlak, toplejši od večernega

zraka. Kadar trolejbus vozi, je v mestu električna. Rogovi pršijo iskricice v drevesa, s spodnjih vej padajo na cesto listi. Topoli segajo čez vse ulice, v mraku so temnejši od drugih dreves.

Pred Adino hodi možki, v roki ima žepno baterijo. V mestu pogosto ni elektrike, žepna baterija je del roke tako kot prsti. Na ulicah, kjer je temno ko v rogu, je noč iz enega kosa in kdor hodi po njih, ni drugega kot zvok pod osvetljeno konico čevlja. Možki drži žepno baterijo obrnjeno nazaj. Večer vleče poslednje bele niti skozi konec ulice. V izložbi se svetlikajo beli jušni krožniki in nerjaveče žlice. Žepna baterija še ni prižgana, možki čaka, da bo konec ulice padel v naslednjo stransko ulico. Ko prižge baterijo, izgine. Takrat možki postane možki v svojih rokah.

Šele ko se čisto stemni, izklopijo električno. Tovarna čevljev ne brni, v vratarnici gori sveča, zraven nje sedi rokav. Pred vratarnico laja pes, ne vidi se ga, vidi se njegove svetlikajoče se oči in sliši se šape na asfaltu.

Topoli so prodrli na vse ulice. Hiše se stiskajo druga k drugi. Za zavesami svečava. Ljudje podržijo svoje otroke pod lučjo, pred jutrom hočejo še enkrat videti njihova lica.

Kjer raste goščavje, preži noč, med listjem naskok. Kadar v temnem mestu ni elektrike, pride noč od spodaj, najprej odreže noge. Okrog ramen še visi siva svetloba, ki je dovolj za zibanje glave, za mižanje. Za gledanje je ni dovolj.

Luže se zasvetijo le kdaj pa kdaj, ne svetijo se dolgo, kajti tla so žejna, poletje je suho, tedne in tedne prašno. Grm oplazi Adinino ramo. Nemirne, bele cvetove ima. Njihov vonj je težak, pritiska k tlom. Adina prižge žepno baterijo, v temo pade krog, jajce. V njem zraste glava s kljunom. Za gledanje žepna baterija nima dovolj svetlobe,

dovolj je le za gotovost, da noč ne more požreti vsega hrbta, samo polovico.

Pred vhodom v stanovanjski blok predejo vrtnice luknjasto streho, mrežo umazanih listov in umazanih zvezd. Noč jih potisne iz mesta.

Kodrček na čelu

Časopis je hrapav, a kodrček na diktatorjevem čelu ima na papirju svetel lesk. Naoljen je in se sveti. Narejen je iz stlačenih las. Kodrček na čelu je velik, na diktatorjevem zatilju ima mlade. Te požira papir. Na hrapavem papirju piše: Najbolj ljubljen sin naroda.

Kar se sveti, vidi.

Kodrček na čelu se sveti. Vsak dan vidi v deželo. Okvir diktatorjeve slike v časopisu je vsak dan velik kot pol mize. Pod čelnim kodrčkom je obraz kot obe roki, ki ju Adina obrnjeni navzgor položi drugo ob drugo, gleda naravnost v praznino in spet pogoltne sapo.

Črnina v diktatorjevem očesu je kot noht na Adininem palcu, kadar se palec upogne, ne da bi po čem segel. Črnina v očesu vsak dan iz časopisa gleda v deželo.

Po deželi je napeljan vidni živec. Mesta in vasi, kdaj segnani na kup, kdaj razgnani, poti se izgubljaajo med polji, se nehajo v jarku brez mostu ali pred drevesi. In drevesa se tam, kjer jih ni nihče posadil, davijo. Psi se potepajo. Kjer ni hiš, so se že zdavnaj odvadili lajati. Izgubijo zimsko dlako, potem poletno dlako, včasih so plašni, včasih divji, nepričakovano. Strah jih je in medtem ko tečejo, premagajo sami sebe, preden ugriznejo.

In tam, kamor pade svetloba iz črnine v očesu, ljudje stojijo v deželi in imajo pod nogami kraje, ki gredo po grlu strmo navzgor in po hrbtu strmo navzdol.

Tudi kavarna, tudi park, tudi mize in stoli iz železa. Ukrivljeni v liste in stebala, bele in tanke ko sukanec. Le težki so,